

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
82

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Göran Eidevall

Uppsala 2017

Utgivare och redaktör: Göran Eidevall (goran.eidevall@teol.uu.se)
Redaktionssekreterare: David Willgren (david.willgren@altutbildning.se)
Recensionsansvarig: Rosmari Lillas-Schuil (rosmari.lillas@gu.se)

Redaktionskommitté:

Göran Eidevall (goran.eidevall@teol.uu.se)
Rikard Roitto (rikard.roitto@ths.se)
Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)
Cecilia Wassén (cecilia.wassen@teol.uu.se)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 50. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan eller postadress ovan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.willgren@altutbildning.se).
Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606; e-mail: atla@atla.com; webb: www.atla.com.

Omslagsbild: Del av 11Q19, ”Tempelrullen”, daterad till mellan första århundradet f.v.t och första århundradet v.t.

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o Teologiska institutionen
Box 511, S-751 20 UPPSALA, Sverige
www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Uppsala 2016

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGEN 2016

<i>Eidevall, Göran</i> , 80 år senare: Exegetiska sällskapet, <i>SEÅ</i> och de exegetiska dagarna – tal vid exegetiska sällskapets 80-årsjubileum	1
<i>Crawford, Sidnie White</i> , Textual Growth and the Activity of Scribes.....	6
<i>Laato, Antti</i> , Rewriting Israel's History in the Apocalyptic Context: Animal Apocalypse in First Enoch	28
<i>Docherty, Susan</i> , Why So Much Talk? Direct Speech as a Literary and Exegetical Device in Rewritten Bible with Special Reference to Pseudo-Philo's <i>Biblical Antiquities</i>	52

ARTIKLAR

<i>Spjut, Petter</i> , Polemisk etikett eller saklig beteckning? En studie av svenskspråkiga opinionsbildares användning av termen "gnosticism" och dess implikationer för bibelvetenskaplig och kyrkohistorisk forskning	76
<i>Hedlund, Simon</i> , Who Are the ἀρσενοκόϊται, and Why Does Paul Condemn Them (1 Cor 6:9)?	116
<i>Kelhoffer, James A.</i> , Simplistic Presentations of Biblical Authority and Christian Origins in the Service of Anti-Catholic Dogma: A Response to Anders Gerdmar	154

REPLIKER

<i>Gerdmar, Anders</i> , The End of Innocence: On Religious and Academic Freedom and Intersubjectivity in the Exegetical Craft – A Response to James Kelhoffer	179
<i>Kelhoffer, James A.</i> , A Diverse Academy Recognizes No Boundaries for Critical Inquiry and Debate: A Rejoinder to Anders Gerdmar	210

RECENSIONER

Aichele, George, <i>Simulating Jesus: Reality Effects in the Gospels</i> (Joel Kuhlin)	223
Amos, Roger, <i>Hypocrites or Heroes? The Paradoxical Portrayal of the Pharisees in the New Testament</i> (Tobias Ålöw)	226
Collins, John J., <i>Encounters with Biblical Theology</i> (Stig Norin)	230
Dochhorn Jan, Susanne Rudnig-Zelt, and Benjamin Wold (eds.), <i>Das Böse, der Teufel und Dämonen – Evil, the Devil, and Demons</i> (Torsten Löfstedt)	235
Ehrman, Bart D., <i>Jesus Before the Gospels: How the Earliest Christians Remembered, Changed, and Invented Their Stories of the Savior</i> (Joel Kuhlin)	239
England Emma och William John Lyons (red.), <i>Reception History and Biblical Studies: Theory and Practice</i> (Mikael Larsson)	243
Fewell, Danna Nolan (ed.), <i>The Oxford Handbook of Biblical Narrative</i> (Josef Forsling)	245
Gordon, Robert P. and Hans M. Barstad (eds.), <i>“Thus speaks Ishtar of Arbela”: Prophecy in Israel, Assyria and Egypt in the Neo-Assyrian Period</i> (Magnus Halle)	249
Giuntoli Federico and Konrad Schmid (eds.), <i>The Post-Priestly Pentateuch: New Perspectives on Its Redactional Development and Theological Profiles</i> (Jan Retsö)	256
Hayes, Elizabeth R. och Lena-Sofia Tiemeyer (red.), <i>“I Lifted My Eyes and Saw”: Reading Dream and Vision Reports in the Hebrew Bible</i> (Stefan Green)	261
Heilig, Christoph, <i>Hidden Criticism? The Methodology and Plausibility of the Search for a Counter-Imperial Subtext in Paul</i> (Joel Kuhlin)	264
Kim, Yeong Seon, <i>The Temple Administration and the Levites in Chronicles</i> (Jan Retsö)	268
Klein, Anja, <i>Geschichte und Gebet: Die Rezeption der biblischen Geschichte in den Psalmen des Alten Testaments</i> (Lars Olov Eriksson)	272
Klink III, Edward W., och Darian R. Lockett. <i>Understanding Biblical Theology: A Comparison of Theory and Practice</i> (Bo Krister Ljungberg)	274
Knoppers, Gary N., <i>Jews and Samaritans: The Origins and History of Their Early Relations</i> (Cecilia Wassén)	278

Markschies, Christoph, <i>Christian Theology and Its Institutions in the Early Roman Empire: Prolegomena to a History of Early Christian Theology</i> (Carl Johan Berglund)	282
Mettinger, Tryggve N. D., <i>Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible</i> (Cian Power)	285
Neusner, Jacob och Alan J. Avery Peck (red.); William Scott Green och Günter Stemberger (rådgivande red.), <i>Encyclopedia of Midrash. Biblical Interpretation in Formative Judaism. Volume I-II</i> (Tobias Ålöw)	289
Porter, Stanley E. och David I. Yoon (red.), <i>Paul and Gnosis</i> (Paul Linjamaa)	291
Smith, Geoffrey S., <i>Guilt By Association: Heresy Catalogues in Early Christianity</i> (Martin Wessbrandt)	295
Strauss, Mark L. och Paul E. Engle (red.), <i>Remarriage After Divorce in Today's Church</i> (Bo Krister Ljungberg)	299
Willgren, David, <i>The Formation of the 'Book' of Psalms: Reconsidering the Transmission and Canonization of Psalmody in Light of Material Culture and the Poetics of Anthologies</i> (Anja Klein)	302
Wright, Tom, <i>The Day the Revolution Began: Rethinking the Meaning of Jesus' Crucifixion</i> (Mikael Tellbe)	306

GARY N. KNOPPERS

Jews and Samaritans: The Origins and History of Their Early Relations

New York: Oxford University Press, 2013, Inbunden, 352 s., \$58,

ISBN: 978-0-19532-954-4

Gary Knoppers undersöker samariernas historia från de tidigaste källorna fram till romersk tid. Han intresserar sig för deras identitet och relation till judarna och baserar sin analys både på skriftliga och arkeologiska källor. Enligt honom har forskare ofta accepterat bibliska porträtt av det samariska folket alltför okritiskt och han söker nyansera bilden betydligt. Trots att det skriftliga materialet är knapphändigt lyckas han presentera en historisk rekonstruktion som är övertygande och som vittnar om att samariernas historia är en viktig del av landets historia. Boken innehåller en omfattande bibliografi, index till primära källor samt ett författar- och ämnesindex. Märkligt nog saknas en innehållsförteckning.

Kapitel 1, "Samaritans, Jews, and the Contested Legacy of Classical Israel", utgör en lång introduktion till boken och här lägger Knoppers fram sina resultat som han ämnar bestyrka. Han betonar att samarierna var ett stort folkslag. Under de neo-babylonska (538-332 f.v.t.), persiska (538-332) och hellenistiska (332-164) perioderna fanns det fler samarier än judar i Palestina. Det är välkänt att området Samarien drabbades svårt under den assyriska erövringen under 700-talet, men det återuppbyggdes och provinsen Samaria blev både större och mäktigare än sin södra granne Yehud fram till Hellenistisk tid. Knoppers pekar på de stora likheterna mellan samarier och judar: språket (hebreiska), traditioner om samma förfäder (Abraham, Isak, Jakob), de 5 Moseböckerna, liknande ritualer och högtider. Samarierna ansåg sig vara ättlingar till Josefs söner, Efraim och Manasse. Från judiskt håll sågs däremot samarierna som en blandning av ursprungsfolk och utlänningar som flyttade till nordriket i och med den assyriska invasionen. Den förhärskande synen på samarierna har påverkats av 2 Kung 17 som beskriver de norra stammarna som ett blandfolk som dyrkade både den israelitiska guden ("Herren") och avgudar. Knoppers kritiserar forskare för att acceptera beskrivningen i 2 Kung 17 och anta att israeliterna i Samaria, de norra

stammarna, skulle ha deporterats och dödats så att nya folkslag i stort sett skulle tagit över. Myten om Israels förlorade stammar är falsk. Var skulle de tagit vägen? Knoppers hävdar att de tio stammarna till stor del aldrig var förlorade utan stannade kvar. Han hävdar också att relationen mellan judar och samarier förblev stark, även efter förstörelsen av samariernas tempel på berget Gerisim.

I kapitel 2, "The Fall of the Northern Kingdom and the Ten Lost Tribes" betonar Knoppers att 2 Kung 17 är deuteronomistisk propaganda vilken även omfattar påståendet om att befolkningen i Israel skulle ha ersatts av utlänningar som det hävdas i 17:24 "Den assyriske kungen flyttade folk från Babylon, Kut, Avva, Hamat och Sefarvajim och lät dem bosätta sig i Samariens städer i stället för israeliterna. Samarien tillföll dem, och de slog sig ner i städerna". Här pekar Knoppers på arkeologiska lämningar som vittnar om förstörelse i Galileen och norra Transjordanien, men också om en fortsättning av den tidigare kulturen i Efraim och Manasse bergsbygd. Han drar slutsatsen att den inhemska populationen reducerades i storlek, men att den inkommande befolkningen inte var särskilt stor.

Det tredje kapitlet "God and Country" handlar om religiösa uttryck i Samarien i efterexilisk tid. Här kan noteras ett par roliga underrubriker såsom "Give Me that Old-Time Religion" (som ju är titeln på en klassisk gospel). Här ifrågasätter Knoppers den vanliga uppfattningen (igen) att befolkningen skulle vara utom-israelitisk. Han pekar på att Hoseas predikningar och även traditioner om profeterna Elia och Elisha som kom med i sydkets litteratur. En historisk utveckling är troligtvis att den traditionella israelitiska religionen, det vill säga Yahvism, fortsatte utan avbrott.

I kapitel 4, "The Fall of the Northern Kingdom as a New Beginning in Northern Israelite–Southern Israelite Relations" analyserar Knoppers synen på Samarien i Krönikeböckerna. En del forskare har ansett att samma författare också skrivit Esra-Nehemja, en uppfattning Knoppers avfärdar. Istället för den fientliga synen gentemot Samarien i det sistnämnda verket, finner Knoppers en mer neutral inställning till Samarien. I Krönikeböckerna framkommer en alternativ historie-

beskrivning av Israels situation efter den assyriska erövringen. Här förekommer ingen stor inflyttning av utländska grupper, utan istället bevarar folket i norr sin israelitiska identitet. Han betonar att den anti-samariska attityden som förekommer i Esra-Nehemja bara utgjorde ett perspektiv bland andra.

Kapitel 5, "Ethnicity, Communal Identity, and Imperial Authority", fokuserar på relationen mellan Samaria och Juda/Yehud i tidig efterexilisk tid. Knoppers lyfter fram stora likheter i judisk och samarisk kultur: språk (hebreiska och arameiska), avsaknad av arkeologiska lämningar efter pagan religiositet, och jahvistiska namn. Han argumenterar för att den jahvistiska samariska kulturen – som är snarlik den judiska – ska ses som resultatet av en naturlig utveckling av den israelitiska kulturen.

I kapitel 6, "Ethnicity, Communal Identity, and Imperial Authority" söker Knoppers förklara dispyten mellan samarierna och judarna. Inte överraskande ser han Nehemjas nationalistiska program som en viktig orsak bakom den växande spänningen mellan folken. Nehemjas strategi gick ut på att både stärka den judiska identiteten och att begränsa den israelitiska gemenskapen till judar. I detta sammanhang är det intressant att han pekar på motsättningar inom Yehud över Nehemjas strikta linje. Dennes motståndare hade en mycket vidare syn på israelitisk identitet än Nehemja – speciellt i en tid då många judar bodde utanför Yehud – och motsatte sig uteslutandet av samarier i den israelitiska gemenskapen.

Kap 7 "The Torah and 'the Place[s] for Yhwh's Name'" behandlar samarisk-judiska relationer i senare hellenistisk tid och under Mackabéer-perioden. Hyrkanus förstöring av templet på Gerisim (112-111 f.v.t.) befäste Judas politiska, sakrala och ekonomiska makt över Samarien. Det var också ett försök att få samarierna att besöka Jerusalems tempel istället för Gerisim, vilket Knoppers menar att somliga gjorde. Trots sämre relationer mellan folken pekar Knoppers på en fortsatt relation och ekonomiska och kulturella utbyten. Religionerna uppvisar stora likheter, men det finns viktiga skillnader: omfånget av auktoritativa skrifter (samarierna erkände bara de 5 Moseböckerna), texttradition (samariska Pentateuken uppvisar vissa ändringar jämfört

med MT och Dödahavsrollarna), synen på Mose (enligt samarierna hade han en mycket upphöjd status) och kalendern. Vilka skillnader som förelåg mellan kalendrarna går Knoppers dessvärre inte in på.

I avlutningskapitlet, "An Absolut Breach" utvärderar Knoppers skillnader och kontaktpunkter mellan folken under det första århundradet v.t. och framåt. Utifrån nytestamentliga texter (t.ex. Matt 10:5; Joh 4:9) och Josefus beskrivningar konstaterar Knoppers att relationen mellan folken försämrades ytterligare. Knoppers noterar samtidigt att rabbiner i Mishnah utgår ifrån att samarier är judar medan senare amoraim ser dem som icke-judar. Gällande kulturella likheter tar Knoppers upp synagogorna. Precis som judar byggde samarier synagogor, vilka inte skiljde sig arkitektoniskt från varandra. Båda grupperna använde *mezuzot* även om utformningen och textvarianterna var olika. Ytterligare en likhet är placeringen av renhetsbad, *miqva'ot*, på specifika platser, speciellt vid synagogor (235). Han kopplar placeringen vid synagogor till det samariska prästerskapet, som behöll auktoriteten över befolkningen, till skillnad från det judiska prästerskapet som förlorade sin höga status efter templets förstörelse. Här brister analysen i flera avseenden. Han uppmärksammar inte den självklara likheten, nämligen att båda grupperna använde *miqva'ot* vilket inte andra grupper gjorde. Placeringen av dessa vid synagogor är i sammanhanget inte särskilt relevant: få judiska *miqva'ot* har hittats vid synagogor och de samariska reningsbaden är daterade senare än dessa. Dessutom är kopplingen mellan *miqva'ot* och präster, vilket han tar för givet, inte alls självklar.

Knoppers har skrivit en viktig bok om samarierna och bidragit till att deras historia inte glöms bort. Skickligt visar han hur de kända texterna om samarierna i den hebreiska Bibeln speglar ett anti-samariskt perspektiv samtidigt som han lyfter fram andra mindre kända texter som ger en bättre insikt i deras historia. Boken är mycket lättläst och kräver få förkunskaper. En nackdel med den läsarvänliga texten är dock att forskningsläget presenteras med få nyanser. Boken kan varmt rekommenderas till studenter och forskare som intresserar sig för Israels och Judas historia.

Cecilia Wassén, Uppsala universitet